LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
CENTRAL UNION FOR CHILD WELFARE

Asia: HE 56/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain sekä varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta. Keskusliitto lausuu lastensuojelulain osalta jälkihuollon ikärajan alentamiseen liittyen.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto: sijaishuollossa eläneiden nuorten kasvu itseohjautuvuuteen, koulutukseen ja työelämään turvattava

Lastensuojelun Keskusliitto ei kannata jälkihuollon ikärajan laskemista, vaan pitää sitä lyhytkantoisena toimenpiteenä, jolla ei saavuteta todellisia säästöjä. Sijaishuollossa eläneillä nuorilla on korkea riski pudota koulutuksesta ja jäädä työelämän ulkopuolelle. (Pasanen ym. 2023; Kääriälä ym. 2018) Jos nuori ei saa tärkeässä itsenäistymisen vaiheessa riittävän intensiivistä ja jatkumollista tukea, syntyy merkittäviä kustannuksia toisaalle palvelu- ja yhteiskuntajärjestelmään: akuuttiterveydenhuolto, psykiatrinen osastohoito, päihde- ja kriminaalityö jne. Syrjään jäävä nuori on myös turvallisuusriski itselleen ja muille. Toimivalla jälkihuollolla on tulevia sukupolvia koskeva merkittävä ennaltaehkäisevä vaikutus.

Jälkihuolto käsittää marginaalisen osan ikäryhmästä, mutta juuri tälle pienelle ryhmälle suhdeperustainen tuki on olennaista. Sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla on elämässään keskimääräistä enemmän tekijöitä, jotka heikentävät pystyvyysajattelua ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. Muun muassa lapsuuden ajan haitalliset kokemukset (ACE) ja epävarmoissa olosuhteissa eläminen vaikuttavat kehollisesti mm. nostaen henkilön stressitasoja ja siten vaikeuttavat uuden oppimista sekä turvallisten ihmissuhteiden rakentumista. (Westerlund-Cook 2020).

Jälkihuollosta itsenäistyvillä nuorilla tunnistetut riskit näkyvät arkirytmin ylläpitämisessä, aloitekyvyttömyydessä, puutteissa kodinhoidollisissa taidoissa, haasteena vuorovaikutuksessa ja tunneilmaisussa, impulsiivisuutena, oppimisongelmina, yksinäisyytenä, eristäytymisenä muista, turvallisten sosiaalisten verkostojen puutteena, riskikäyttäytymisenä, riippuvuuksina, rahankäyttöongelmina, seksuaaliterveyden laiminlyöntinä, itsetuhoisuutena, rikollisena toimintana. (Petäjä ym. 2023; Sariaslan ym. 2022). Riskitekijöiden kumuloitumisella on todettu vaikutus nuorten syrjäytymiselle (Hilli ym. 2017).

Elämässä pärjäämiseen tarvittavia taitoja kuten aloitteellisuutta ja vuorovaikutustaitoja pidetään usein itsestään selvyyksinä ja niiden puute johdetaan helposti yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Näin ei kuitenkaan ole, sillä lähtökohdat ja kokemukset vaikuttavat siihen, miten paljon nuori on saanut tilaisuuksia harjoitella näitä taitoja. Sijoitusta edeltäneet tapahtumat ovat usein lapsen kannalta traumaattisia. Niiden tietoinen käsittely tai tiedostamattomat vaikutukset voivat jatkua elämän eri vaiheissa. Myös sijoitettuna olemisesta voi jäädä kokemuksia, jotka vaikuttavat hyvinvointiin, voimavaroihin ja pystyvyysajatteluun heikentävästi.

Aikuiseksi kasvaminen vaatii nykymaailmassa aiempaa enemmän erilaisten tietojen ja taitojen oppimista, ja siksi myös aikaa ja tukea. Itseohjautuvuus on taito, joka opitaan vähitellen ja jota on saatava harjoitella rauhassa. Lastensuojelun Keskusliitto kiinnittää huolestuneena huomiota siihen, että hallitus on jälkihuollon ikärajan laskemisen lisäksi suunnitellut leikkauksia myös etsivään nuorisotyöhön.

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO

Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret tarvitsevat yksilöllistä, pitkäkestoista, tarve- ja suhdeperustaista tukea aikuisuuteen tarvittavien taitojen harjoittelemiseen

Tutkitusti tehokkaan avun edellytys on monen toimijan keskinäinen, kokonaisvaltainen ja koordinoitu tuki. (Heino ym. 2023; Merikukka ym. 2021). Kokemusasiantuntijoiden suora viesti (Jahnukainen & Tiili 2022; Kaijanen ym. 2022) noudattaa tutkimuksella saatua tietoa: Hyvä jälkihuolto on sellaista, jossa nuori kohdataan yksilöllisesti, jossa nuoresta ollaan aidosti kiinnostuneita ja kannustetaan löytämään oma polku. Nuoren on tärkeää tietää, että häntä varten on olemassa henkilö, johon turvautua tilanteessa kuin tilanteessa.

Kansallisissa kehittämishankkeissa tehdyillä kartoituksilla on koottu tutkimusperustaista tietoa lapsen ja nuoren hyvinvointia tukevista tekijöistä sekä toimivista ja kustannustehokkaista tuen käytännöistä. (Hirschovits-Gerz ym. 2023; Välijärvi 2019.) Ikärajan laskemisen sijaan jälkihuollon kehittämistä on edelleen tärkeää jatkaa samalla juurruttaen hyviä käytäntöjä hyvinvointialueiden toimintamalleihin. Todellisia säästöjä, yhteiskunnallista hyötyä ja inhimillistä hyvinvointia saavutetaan panostamalla toimiviin ennaltaehkäiseviin palveluihin. Lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten aikuistumisen tuen palvelut tulee ottaa osaksi lastensuojelun kokonaisuudistusta.

Subjektiivinen oikeus jälkihuollon palveluihin tulee säilyttää

Vaikka oikeus jälkihuoltoon on subjektiivinen, tuen tarvetta arvioidaan muiden lastensuojelupalvelujen tapaan koko työskentelyn aikana. Käytännössä jälkihuollon työskentelyn jatkuminen tai päättyminen perustuu jälkihuollon sosiaalityön ammattilaisen ja asiakkaan yhteiseen arvioon tuen tarpeesta. Jälkihuollon palveluihin oikeutettu nuorten aikuisten joukko ei ole homogeeninen, jolloin jälkihuollon perustehtävään kuuluu hyvin erilaisiin tuen tarpeisiin vastaaminen.

Jälkihuollon palveluiden järjestämisessä tulee nimenomaisesti ottaa huomioon tuen monipuolisuus ja pitkäkestoisuus: Jälkihuolto on erityistä työntekijä—asiakas -suhteeseen perustuvaa vuorovaikutustyötä, jossa nuorta autetaan rakentamaan opiskelun ja työllistymisen polkua kestävälle pohjalle. Onnistuessaan jälkihuolto tuottaa huomattavan yhteiskunnallisen hyödyn. Yhteiskunnalla on eettinen velvollisuus järjestää sijoitettuina olleille henkilöille jälkihuolto, jossa on ymmärrystä ja aikaa kannustaa nuorta aikuista rakentamaan turvallinen arki ja elämä itselleen.

Lastensuojelun Keskusliiton aiempi lausunto lähdetietoineen:

https://www.lskl.fi/lausunnot/jalkihuollon-ikarajaa-ei-pida-laskea/